

Розділ I

Троє інвалідів. — Страждання Джорджа і Гарріса. — Жертва ста семи смертельних недуг. — Корисні рецепти. — Ліки від хвороб печінки. — Ми згодні, що ми перевтомилися і що нам потрібен відпочинок. — Тиждень на морі? — Джордж говорить про річку. — Монморансі заперечує. — Початкову пропозицію прийнято більшістю трьох проти одного.

Нас було четверо: Джордж, Вільям Семюель Гарріс, я і Монморансі. Ми сиділи в моїй кімнаті, курили і розмовляли про те, які погані ми всі — звичайно, я маю на увазі, погані з медичної точки зору.

Ми всі почувалися дуже хворими і нервували з цього приводу. Гарріс нарікав на сильні запаморочення: він казав, що заледве усвідомлює, що робить; потім Джордж додав, що у нього теж напади запаморочення і він теж навряд чи знає, що робить. Я вважав, що моя печінка зовсім виведена з ладу. Я знав, що це була саме печінка, і що вона саме не в порядку, бо нещодавно прочитав анотацію до пігулок від хвороб печінки — вони продаються без рецепта, — де були детально описані різні симптоми, за якими людина може визначити, що її печінка не в порядку. У мене були всі симптоми.

Дивно, але щоразу, коли я читаю рекламу якихось нових ліків, вона спонукає мене до висновку, що я страждаю саме від тієї недуги, якої вона стосується, причому в найтяжчій формі. Діагноз, описаний у рекламі, здається, кожного разу точнісінько збігається зі всіма моїми відчуттями.

Я пам'ятаю, якось пішов до Британського музею, щоб почитати, як лікувати якусь дрібну хворість, яка до мене причепилася. Здається, то була сінна лихоманка. Я взяв книжку і прочитав про все, про що мав намір прочитати; а потім якось мимохіть перегорнув сторінку і почав ліниво й без особливої цікавості проглядати відомості про хвороби, взагалі. Я забув уже, що за неміч була першою, в яку я занурився — знаю тільки, що це було щось жакхливе і виснажливе, — але, не дійшовши й до половини переліку симптомів, я переконався, що, поза всяким сумнівом, ця хвороба в мене є.

Я сидів певний час, зціпенівши від жаху; і потім в апатії та відчаї знову почав гортати сторінки. Я дійшов до черевного тифу — став читати симптоми і виявив, що черевний тиф у мене, мабуть, вже протягом кількох місяців, про що я й не здогадувався. Я вирішив дізнатися, на що ще я хворий, і догортав до сторінок про танок святого Вітта — як я й очікував, це теж був мій діагноз. Я зацікавився своїм випадком і вирішив ретельно переглянути все до кінця. Тому почав в алфавітному порядку. Прочитав про малярію і дізнався, що я маю і цю хворобу, а загострення настане десь у найближчі два тижні. Я з полегшенням виявив, що хвороба Брайта в мене лише в легкій формі, і, коли вірити тому, що про неї написано, я зможу прожити ще багато років. Холера в мене була із серйозними ускладненнями, а дифтерію я мав, як мені здалося, від народження. Я вперто пройшов усі двадцять шість літер і дійшов висновку, що єдине, чого в мене не було, то це води в коліні.

Мені було досить боляче про це дізнатися. Чому в мене немає води в коліні? Звідки взялась така несправедливість? Однак через певний час менш пожадливі почуття переважили. Я подумав, що зате в мене є всі інші відомі медичні хвороби. Будь-яка жадоба зникла, і я вирішив обійтися без води в коліні. Я й гадки не мав, що страждав на подагру в її найбільш злоякісній формі, а інфекційними хворобами

я, вочевидь, хворів ще з підліткового віку. Після інфекційних хвороб у переліку не залишилось нічого, тому я дійшов висновку, що більш нічого до мене не причепиться.

Я сидів і роздумував. Гадав, яким цікавим може бути мій випадок для медицини, якою цінною особою я є для неї! Студенти не мали б жодної потреби ходити до шпиталів, якби у них був я. Сам як суцільний шпиталь.. Усе, що їм треба — ходити навколо мене, і після цього отримують новенький диплом.

Потім я став цікавитись, як довго мені ще жити. Я спробував обстежити себе, намацав пульс. Спочатку взагалі не міг відчутти ніякого пульсу. Але раптом він, здається, запрацював. Я дістав свого годинника і засік час. Нарахував сто сорок сім ударів на хвилину. Потім спробував послухати своє серце. Я його не чув. Воно перестало битися. Тепер я схильний думати, що воно весь цей час було на своєму місці, і, напевно, билосся, але що з ним сталося тоді, я не знаю. Поплескав себе спереду від того місця, яке я називаю талією, до голови, поступово перейшов до боків, і трохи дісталосся спині. Але нічого відчутти чи почути не зміг. Я намагався побачити язика. Висунув його настільки, наскільки мені це вдалося, заплющив одне око, а іншим намагався його розгледіти. Я зміг побачити лише його кінчик, і єдиною користю від цього стало те, що я ще більше впевнився в наявності у себе ще й скарлатини.

Я заходив у читальний зал щасливою здоровою людиною. Я виповз на вулицю старезною руїною.

Тоді я подумав, що треба піти до свого лікаря. Це мій старий приятель. Коли мені здається, що я нездужаю, він перевіряє мій пульс, оглядає мого язика, каже щось про погоду, загалом всього потроху; тому я подумав, що, пішовши до нього зараз, зроблю йому величезну послугу. «Лікареві що потрібно? — сказав я собі. — Практика. І в нього буду я. Зі мною одним він отримає практики більше, ніж із тисячею семистами своїми повсякденними пацієнтами,

в кожного з яких всього-на-всього одна чи дві болячки». Так що я пішов просто нагору. Побачивши мене, він спитав:

— Ну, і що з тобою сьогодні?

Я відповів:

— Я не буду гайнувати твій час, друже, розповіддю про те, що зі мною сталося. Життя таке коротке, і може трапитися так, що ти помреш раніше, ніж я закінчу. Я краще скажу тобі, чого зі мною НЕ сталося. У мене немає води в коліні. Чому в мене немає води в коліні, цього я тобі не можу сказати; фактом є лише те, що в мене її немає. Проте решта хвороб у мене є.

А потім розповів, як я про це все дізнався.

Доктор розстібнув мій одяг, оглянув мене зверху до низу, схопив за зап'ясток, а потім, я навіть не очікував, досить-таки підступно штурхнув у груди і одразу ж буцнув головою. Після цього він сів, виписав рецепт, згорнув його і віддав мені, а я поклав його в кишеню і вийшов.

Я навіть не розгортав того рецепта. Я зайшов до найближчої аптеки і передав папірець аптекареві. Він прочитав, а потім повернув мені.

Подумавши хвилину, він сказав, що в аптеці цього немає.

Я спитав:

— Це ж аптека чи що?

Він кивнув:

— Так, у мене аптека. Якби в мене була бакалійна крамниця й готель на додачу, можливо, я міг би стати вам у пригоді. Але саме тому, що в мене аптека, я не можу вам допомогти.

Я розгорнув рецепт і прочитав:

«Біфштекс (1 фунт) — 1

Пиво гірке — 1 пінта

Кожних 6 годин.

Прогулянка 10 миль — щоранку.

Відхід до сну о дев'ятій вечора.

І не забивай собі голови тим, у чому ти нічого не тямиш».

Я виконав усі його рекомендації зі щасливим результатом, — якщо говорити про себе; моє життя була врятовано і триває досі.

Але сьогодні, якщо повернутися до розмови про пігулки для печінки, то, поза сумнівом, в мене є всі симптоми, що описані в анотації, а основний з них — «загальне небажання виконувати будь-яку роботу».

Як я страждаю в цьому сенсі — складно навіть описати. Змалечку це моя найтяжча мука. У дитинстві хвороби не полишали мене ні на день. Тоді ще ніхто не знав, що відповідальна за це моя хвора печінка. Медицина на той час була далеко не на тому рівні, що тепер, тому всі чомусь звикли кивати на мої лінощі.

— Чого ти сховався, маленьке чортеня? — казали усі. — Встань і зроби щось корисне, не сиди.

Звичайно, вони не знали, що я небезпечно хворий.

Авжеж, пігулок мені не давали, замість них я отримував запотилічники. Може видатися дивним, але ті запотилічники часто приносили мені полегшення. На певний час. Нині я розумію, що навіть один запотилічник діяв на мою печінку краще, ніж тепер ціла пачка пігулок. У мене одразу прокидалося бажання, не гаючи часу, йти саме туди, куди потрібно, і робити саме те, що треба.

Ви знаєте, воно часто так буває: старі прості засоби виявляються ефективніші, ніж всі мікстури, разом узяті.

Ми сиділи так півгодини, описуючи один одному свої хвороби. Я пояснив Джорджеві та Вільяму Гаррісу, що відчуваю вранці, а Вільям Гарріс розповів нам, як він почувається, коли лягає спати. Джордж, стоячи на камінному килимку, дуже зрозуміло і переконливо продемонстрував нам, як він себе почуває вночі.

Джордж вважав, що він хворий, але, повірте, насправді з ним усе гаразд.

Тут місіс Попетс постукала у двері, аби дізнатися, чи ми готові вже перейти до вечері. Ми сумно посміхнулися один

одному та відповіли, що, напевно, було б непогано чогось перехопити, Гарріс зауважив, що дещо смачне у шлунку дає можливість стримувати хворобу. Місіс Попетс принесла тачку, і ми підсіли ближче до столу, щоб зі стражданнями проковтнути по біфштексу з цибулею та по шматкові ревеневого пирога.

Я, мабуть, був дуже слабкий у той час, бо десь через півгодини чи близько того в мене цілковито пропав інтерес до будь-якої їжі — річ для мене незвичайна, — і мені не захотілося навіть сиру.

Виконавши обов'язок, ми наповнили наші склянки, закурили люльки й відновили бесіду про стан нашого здоров'я. Що з нами було насправді, з упевненістю не міг сказати ніхто, але всі були однастайні в тому, що — хоч би що воно було — все це наслідок нашої перевтоми.

— Усе, що нам потрібно, — це відпочинок, — мовив Гарріс.

— Відпочинок і повна переміна оточення, — додав Джордж. — Надмірна розумова перевтома призвела до загального розладу в наших організмах. Зміна оточення, відсутність необхідності думати — ось що відновить розумову рівновагу.

У Джорджа є двоюрідний брат, який зазвичай фігурує в протоколах як студент-медик, тому цілком природно, що Джордж висловлює свої думки, немов справжній сімейний лікар.

Я погодився з Джорджем і запропонував, аби ми пошукали якийсь віддалений, закинутий куток землі якомога далі від натовпів людей. Я вже уявляв собі, як ми проведемо тиждень під сонцем, у спокої і тиші якогось напівзабутого, предковичного куточка, захищеного добрими феями від галасливого світу; у якомусь дивним чином розташованому десь на верхів'ях крутих скель орлиному гнізді, звідки чути лише далекий плюскіт хвиль нашого галасливого століття.

Гарріс сказав, що, на його думку, там буде страшенно нудно. А потім додав, що знає такі місця. Там усі лягають

спати о восьмій, там нізащо не знайдеш спортивної газети, а щоб купити доброго тютюну, доводиться долати пішки миль із десяти.

— Ні, — промовив Гарріс, — якщо ми потребуємо відпочинку і змін, немає нічого кращого за морську подорож.

Я категорично заперечував проти подорожі морем. Морська подорож змінить тебе на краще, якщо ти пробудеш у ній кілька місяців, а не один тиждень, ні, тиждень — це зле.

Ви починаєте в понеділок, плекаючи в серці думку, що отримаєте неабияке задоволення. На прощання махаєте рукою хлопчакам, які лишилися на березі, закурюєте найбільшу зі своїх люльок і з поважним виглядом крокуєте палубою, ніби ви водночас капітан Кук, сер Френсіс Дрейк і Христофор Колумб. У вівторок ви починаєте шкодувати, що вирушили в подорож. У середу, четвер та п'ятницю вам хочеться померти. У суботу ви нарешті можете проковтнути трішки м'ясного бульйону, сісти на палубі і знайти в собі сили з хворобливою гримасою, схожою на усмішку, відповідати іншим, як ви почуваетесь. У неділю ви знову можете ходити і їсти тверду їжу. А в понеділок зранку, коли ви вже стоїте біля поручнів зі своєю валізою та парасолькою в руці і чекаєте миті, щоб зійти на берег, вам усе справді починає подобатись.

Пам'ятаю, як мій свояк одного разу вирушив у коротку подорож морем на благо свого здоров'я. Він придбав квиток від Лондона до Ліверпуля і назад. Та коли дістався Ліверпуля, єдине, чим він переймався, — це як продати той клятий зворотний квиток.

Він пропонував його на кожному перехресті міста з величезною знижкою і врешті продав за вісім пенсів якомусь юнакові. Той, схоже, страждав на жовтяницю, і лікар приписав йому вирушати до моря і займатися гімнастикою.

— Море! — вигукнув свояк, силою пхаючи квиток в руку хлопця. — Того моря там стільки, що тобі вистачить до кінця життя. А гімнастика! Варто тільки сісти на цей пароплав,

і ти одразу отримаєш більше гімнастики, ніж усі твої викрутаси тут на суші.

Він сам — свояк — повернувся потягом. Сказав, що Північно-Західна залізниця найздоровіша для нього.

Ще один мій знайомий здійснив тижневу мандрівку вздовж узбережжя. Перш ніж пароплав рушив, стюард підійшов до цього поважного чоловіка і запитав, як він буде платити за їжу — кожного разу чи за все наперед.

Стюард порадив останній варіант, оскільки на позір він був набагато дешевше. Стюард сказав, що за весь тиждень моєму знайомому це коштуватиме два фунти і п'ять шилінгів. На сніданок, казав він, буде риба, підсмажена на грилі. Ланч о першій, і складатиметься він із чотирьох страв. Обід о шостій — суп, риба, закуска, шматок смаженого м'яса, птиця, салат, солодощі, сир та десерт. Легка вечеря з м'ясними стравами — о десятій.

Мій друг вирішив заощадити і зупинитися на двох фунтах з п'ятьма шилінгами (він великий любитель поїсти) — і дав згоду.

Ланч подали, щойно вони відійшли від Ширнеса. Мій приятель не був настільки голодним, як, йому здавалося, мав би бути, тому зупинив свій вибір тільки на шматку вареної яловичини та полуницях із вершками. У другій половині дня, коли він розмірковував над важливою для нього справою, йому раптом здалося, що, окрім шматка вареної яловичини, він уже кілька тижнів нічого не їв, а через певний час склалося враження, що на полуницях з вершками він живе роками.

Ні яловичина, ні полуниці з вершками теж не здавалися щасливими, скоріше навпаки.

О шостій обід був готовий. Запрошення до їдальні не викликало жодного ентузіазму. Однак наш герой усвідомлював, що там було дещо з того, на що він витратив свої два фунти і п'ять шилінгів, тож, притримуючись за канати та спираючись на все, що потрапляло під руки, він спустився